

BOEKBESPREKINGEN.

DR. C. VAN OVEREEM und PROF. DR. J. WEESE, „*Icones fungorum Malayensium; Abbildungen und Beschreibungen der Malayischen Pilze*“, Heft I, Clavariaceae; Wien 1923, im Selbstverlag des Mykologischen Museums in Weesp. Verkrijgbaar bij MARTINUS NIJHOFF te 's-Gravenhage.

In dit werk zullen worden beschreven en afgebeeld de zwammen van Nederlandsch Oost-Indië. Op onbepaalde tijden verschijnen de afleveringen. Elke aflevering bevat eene gekleurde plaat en den bijbehorenden tekst in het Duitsch. Iedere aflevering kost f 1.50, maar men kan niet voor minder dan 12 afleveringen inteekenen. Tot dusver verschenen 4 afleveringen, alle gewijd aan de behandeling van Clavariaceae; de eerste afl. geeft afbeeldingen en beschrijvingen van *Phaeoclavulina Zeppelii* LÉV., *Clavaria implexa* LÉV., *Clavariella fragillima* HENNINGS; — de tweede afl. van *Clavulina Leveillii* v. OVEREEM, *Clavulina umbrina* v. OVEREEM, *Clavulinopsis sulcata* v. OVEREEM, *Clavulina fusco-lilacina* v. OVEREEM; — de derde afl. van *Clavaria subaurantiaca* P. HENNINGS et E. NYMAN, *Clavaria fusiformis* FRIES en van nog zes andere *Clavaria*-soorten; — de vierde aflevering geeft de beschrijving van nog weer vier andere *Clavaria*'s. Van iedere soort wordt van het vruchtlichaam eene gekleurde afbeelding op natuurlijke grootte gegeven, soms daarbij nog een of meer afbeeldingen van abnormaal gevormde of abnormaal gekleurde vruchtlichamen. Daarbij komen dan nog de détailfiguren, voorstellende de basidiën en de basidiosporen.

De uitgave van een kostbaar plaatwerk in groot octavo-formaat als het hier aangekondigde, en dat in dezen tijd, waarin „bezuiniging“ het algemeene wachtwoord is, getuigt van grooten durf. „Allein — zoo lezen wij in het voorbericht — „Allein das grosse Interesse, das man unserm Werke schon im Vorbereitungsstadium entgegenbrachte, gibt uns die Zuversicht, dass dieses kühne Unternehmen einem deutlich empfundenen Bedürfnis entspricht und dass es nicht nur die wissenschaftliche Arbeit des Fachbotanikers erleichtern, sondern auch für den Tropenlandwirt wegen der so zahlreichen Kulturpflanzen-schädlinge aus dem Pilzreich von praktischem Nutzen sein möchte. Sogar dem bloss für die Formen- und Farbenpracht der Pflanzenwelt begeisterten Naturfreund hoffen wir mit unserm Tafelwerk manchen Genuss bereiten zu können.“ Mogen schrijvers en uitgevers succes hebben op hun werk!

J. RITZEMA BOS.

Prof. Dr. J. RITZEMA BOS en T. A. C. SCHOEVERS. „*Ziekten en Beschadigingen der Landbouwgewassen*”, 4e, geheel gewijzigde druk. *Algemeen Register op deel I—V*. Groningen, Den Haag, J. B. WOLTERS. Prijs f 0.50.

Op de vijf deelen van dit belangrijke werk — achtereenvolgens, bij hun verschijnen, door mij in dit Tijdschrift besproken — is thans ook een algemeen alphabetisch register verschenen en afzonderlijk verkrijgbaar gesteld. Het bevat zoowel de namen der aangetaste planten als die der ziekten en der veroorzakers daarvan en is zóó ingericht, dat men nooit lang behoeft te zoeken. Wil men, bijvoorbeeld, iets weten over aardappelschurft, dan kan men de daarop betrekking hebbende aanwijzing zoowel onder S bij „schurft” als onder A bij „aardappelschurft” vinden. Ook de namen van bestrijdingsmiddelen als Schweinfurter groen en Bordeauxsche pap, der sproeimachines, enz. zijn opgenomen, en zelfs vele gebruikte botanische kunsttermen. Kortom, het geeft alles wat de bezitters van het werk zouden kunnen verlangen. Voor de luttele som van 50 cents kunnen ze zich deze wel haast onmisbare completeering van hun bezit aanschaffen.

Dr. H. W. HEINSIUS.

Prof. Dr. J. RITZEMA BOS, „*Beginnselen der Dierkunde*”. Zesde herziene druk, bewerkt door Prof. Dr. J. RITZEMA BOS en Dr. J. BOTKE, bij J. B. WOLTERS’ U. M. Groningen, Den Haag. Prijs f 2.25.

In de bekende „*Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek*” is dit werkje verschenen in zesden druk; ’t is een van de ruim veertig deeltjes, uit welke die verzameling bestaat en dat een 6de druk er van wordt uitgegeven, is zeker een bewijs dat het veel gebruikt wordt. Dertig jaren geleden kwam de 1ste druk, en dankbaar herinner ik mij nog dat ik het jaren lang bij mijn onderwijs aan een Rijkstuinbouwwinterschool heb gebruikt en wel met het grootste genoegen. Het was zoo bijzonder geschikt om als leiddraad te dienen; het stelde mij in staat om met mijne leerlingen juist die hoofdstukken te behandelen, die voor hun verderen werkkring van belang konden wezen, en het gaf van het dierenrijk juist die klassen uitvoerig genoeg, van welke zij voor later iets weten moesten, in de eerste plaats zoogdieren, vogels en insekten. Met behulp van een verzameling levend en opgezet materiaal viel het niet moeilijk om de belangstelling voor de dierkundelessen warm te houden; met korte aantekeningen, ontleend aan dit boekje, van het gesprokene en geziene, kregen de aanstaande tuinbouwers een duidelijk

overzicht van het voornaamste van dit vak, wat zij voor hun later leven noodig zouden hebben.

De beide bewerkers hebben in dezen druk eenige veranderingen en verbeteringen aangebracht, die zeker het boekje ten goede komen; èn in handen van leeraar of onderwijzer aan verschillende Land- en Tuinbouwscholen en sommige Middelbare scholen, èn in handen van de leerlingen zelf zal het blijken nog steeds een uitnemende gids te wezen, maar evenzeer voor de reeds gevestigde kweekers, om het een of ander na te zien omtrent de dieren met welke zij in hun bedrijf in aanraking komen. De belangrijkste schadelijke dieren worden in deze „Beginselen der Dierkunde” slechts genoemd; in een afzonderlijk werkje worden zij uitvoeriger behandeld, en in weer een ander vinden de levensverrichtingen der dieren een uitvoerige bespreking.

Dr. H. J. CALKOEN.

Prof. Dr. J. RITZEMA BOS en T. A. C. SCHOEVERS, „*Ziekten en Beschadigingen der Ooftboomen en Bessenstruiken*”, deel I, 2e druk, bij J. B. WOLTERS' U. M. Groningen, Den Haag. Prijs f 2.50.

Indien men van ééne der vele uitgaven van J. B. Wolters te Groningen en Den Haag zeggen kan dat zij een groote bekendheid geniet en algemeene waardeering, dan is het van de „Nederlandsche Land- en Tuinbouwbibliotheek”, met haar groot aantal deeltjes op allerlei gebied binnen de zooveen aangegeven grenzen. In keurige uitvoering is eenigen tijd geleden verschenen de 2e druk van deel I, terwijl die van deel II juist het licht heeft gezien, van het bekende werk, welks titel hierboven genoemd werd. Achttien jaargeleden verscheen de 1ste druk in vier deeltjes; maar een groote omvang zou, gezien de noodzakelijke prijsstijging der boeken, een algemeene verbreiding in den weg staan; daarom werd het besluit genomen nu alles in twee deeltjes bijeen te brengen, wat mogelijk bleek door weglating van de bespreking van verschillende ziekten en schadelijke dieren, die inmiddels van minder praktisch belang zijn gebleken te wezen, en door verdere vereenvoudiging bij de behandeling van de stof, voor zooverre deze mogelijk bleek zonder aan de waarde van den inhoud eenig nadeel te berokkenen. O.a. is weggelaten een determineertabel van de ziekten en beschadigingen onzer ooftboomen, welke in den 1sten druk 62 bladzijden besloeg, en wordt in de plaats daarvan een meer beknopt overzicht gegeven van de belangrijke ziekten en schadelijke dieren, die onze ooftboomen teisteren; dit, gerangschikt naar de boomsoorten, onder verwijzing naar de plaats waar zij in het boek worden behandeld,

zal, naar de schrijvers zich voorstellen, voor den praktischen ooftteler ook geschikt wezen om ziekten of beschadigingen te herkennen. Van de schadelijke dieren zijn de kenmerken der verschillende groepen niet behandeld, omdat daarvoor verwezen kan worden naar den 6en druk van het boekje over „Dierkunde”, die in de „Geillustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek” van de hand van Prof. RITZEMA BOS en Dr. BOTKE is verschenen, en die hiervóór is besproken. Wél zijn behandeld de algemeene zaken omtrent de zwammen, die in de gewone leerboeken der plantkunde meestal niet uitvoerig worden besproken, terwijl de kennis van het leven der zwammen als verwekkers der ziekten van onze ooftboomen van het hoogste belang is.

Met de verschijning van „Ziekten en Beschadigingen der Ooftboomen en Bessestruiken” zijn wij in het bezit gekomen van een boekje, door de kundige hand van beide schrijvers natuurlijk geheel op de hoogte van den tegenwoordigen stand der wetenschap gebracht, en dus ontwijfelbaar van groot nut en voor het tuinbouwonderwijs en voor den praktischen ooftteler.

Dr. H. J. CALKOEN.

J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN, „*Bijzondere Plantenteelt*; 5de deel *Grasland*, 4e druk, bewerkt door Prof. J. ELEMA, Groningen. J. B. WOLTERS, 1924, Prijs f 1.90.

Twintig jaar geleden verscheen dit uitstekende werkje, waarvan latere drukken na den vroegen dood van den schrijver, wiens welgelijkend portret vóór den titel is geplaatst, zijn bewerkt door Prof. J. ELEMA. Het boekje is 120 bladzijden groot en bevat 19 tekstfiguren alsmede 20 gekleurde platen, die natuurgetrouwe afbeeldingen geven van nuttige weidegrassen en van een paar veel voorkomende wilde grassen, die voor de kultuur van weinig of van geen waarde zijn.

In eene inleiding beantwoordt de schrijver de vraag, of men goed doet, verschil te maken tusschen hooi- en weiland, waarbij dan onder „weiland” verstaan wordt: grasland, dat steeds wordt geweid, en onder „hooiland”: grasland, waarvan de eerste snede wordt gehooïd, meestal met beweiding van de tweede snede. Het antwoord luidt: voor ons land kan zoodanige in-deeling niet worden gemaakt; vast hooi- of weiland toch komt hier betrekkelijk weinig voor, de meeste perceelen grasland worden afwisselend gebruikt, nu eens gehooïd, dan geweid. Beter zou men spreken van hooi-jaren en van weide-jaren van het grasland. — Men onderscheidt ook *vaste graslanden*, die voortdurend als zoodanig zullen worden gebruikt, en *kunst-*

weiden en *drieslanden*, dat zijn graslanden of klavervelden, die met bouwland afwisselen.

Na eene verdere bespreking van het grasland in 't algemeen, wordt gehandeld over de samenstelling der graszode, die gevormd wordt uit *echte grassen* (Gramineeën), *grasachtige weideplanten* (Cypergrassen = Cyperaceeën en Bloembiezen = Juncaceeën) en *andere weidekruiden*, waarvan de meest waardevolle door klaversoorten en andere vlinderbloemigen worden gevormd, maar waartoe men ook rekent weegbree, duizendblad, paardbloem, boterbloem, ganzebloem, madeliefje, zuring, distels, karwij, enz. enz.

Wat de echte grassen betreft, deze worden besproken naar hunne uitstoeling (zode- en bossenvormende grassen), naar hunnen levensduur (overblijvende en éénjarige), naar de meerdere of mindere ontwikkeling der bovenaardsche deelen (boven- en ondergrassen), naar het gebruik (maai- en weidegrassen), naar de gebruiks- en kultuurwaarde (beste, goede, minder goede en slechte). Verder wordt uitgeweid over de factoren, waarvan afhangt, of grassen tot de beste, tot minder goede enz. moeten worden gerekend.

Daarna worden de voornaamste soorten van weidegrassen uitvoerig beschreven en worden van ieder harer de eigenschappen, vooral ook met het oog op hunne praktische beteekenis, uitvoerig behandeld; eveneens blijven hunne ziekten en beschadigingen niet geheel onvermeld. Daarop volgt eene bespreking van de zoogenoemde grasachtige weideplanten (Cyperaceeën en Juncaceeën), die men liever niet in de graslanden ziet; vervolgens worden behandeld de andere weidekruiden, waarvan in hoofdzaak alleen de vlinderbloemigen (klavers, wikken, Lathyrus-soorten) in de graslanden gaarne worden gezien, terwijl de meeste anderen meer als onkruiden moeten worden beschouwd, en sommigen (zuring, boterbloemen, dolle kervel, herfsttijloos) meer of min vergiftig zijn voor 't vee, of de kwaliteit van de melk verminderen (bieslook).

Vervolgens wordt gehandeld over den invloed van klimaat en grond, over den aanleg van nieuwe graslanden (verandering van bouwland in grasland, ontginning van lage heidevelden tot grasland, verbetering van verwaarloosde graslanden op veen- en broekgrond).

Het volgende hoofdstuk bespreekt de behandeling der graslanden (afwatering, verpleging der graszode, bemesting); het laatste hoofdstuk handelt over het gebruik en de ophrengst der graslanden (hooien en weiden).

Het boek is algemeen bevattelijk geschreven en kan ten

zeerste worden aanbevolen aan allen, die met grasland te maken hebben. Ook voor den natuurliefhebber, die niet rechtstreeks tot den landbouw in betrekking staat, is het een aanbevelingswaardig boek; hij zou waarschijnlijk niet hebben verwacht, dat er zóó veel van het grasland te vertellen valt en zal allicht omtrent de hem zoo wel bekende soorten van grassen en weideplanten in dit boek nog veel leeren, dat hem vroeger onbekend was.

J. RITZEMA BOS.

Dr. P. VAN HOEK, „*Beknopt Leerboek der Scheikunde*”, 2e deel A, ten dienste van land- en tuinbouw-winterscholen”, 3e druk. Groningen, J. B. WOLTERS, 1924. Prijs f 1.90.

Dr. VAN HOEK heeft reeds jaren geleden een beknopt Leerboek der Scheikunde geschreven, dat uitgegeven is in 2 deeltjes, waarvan het eerste reeds in 9en druk is verschenen. Het tweede deeltje bleek voor hen, die zich voor de acte L. O. Land- of Tuinbouwkunde voorbereiden, bij de bewerking van den 4en druk nog eenigszins te moeten worden uitgebreid, maar werd daardoor te omvangrijk voor het onderricht aan de Land- en Tuinbouw-winterscholen. Daarom stelde de schrijver eene meer beknopte uitgave van dit tweede deeltje, die hij deel II A noemde, samen, ten gebruike van de leerlingen dezer onderwijs-inrichtingen. Dit deeltje omvat: de ontleding van zouten door warmte, electriciteit en licht, door metalen, basen, zuren en zouten; eenige belangrijke ontledingen, oxydatie- en reductieverschijnselen; iets over kwalitatieve en over kwantitatieve analyse, en verder de organische scheikunde. Het streven van den schrijver is geweest: een juist inzicht in de hoofdbegrippen der scheikunde te geven en daarnevens vooral die zaken meer grondig te behandelen, welke voor den land- of tuinbouwer van belang zijn te weten. De scheikundige leerboeken van Dr. VAN HOEK hebben sedert lang hun weg gevonden, vooral bij het landbouwonderwijs: zij bleken dadelijk bij hunne eerste verschijning in eene algemeen gevoelde behoefte te voorzien, en iedere herdruk is met groote zorg nagezien en op de hoogte van den tijd gehouden.

J. RITZEMA BOS.

J. KOK, „*Handleiding bij het onderwijs aan land- en tuinbouw-wintercursussen*” V, *Dierkunde*, 7e druk; Groningen, J. B. WOLTERS. Prijs f 0.95.

De handleidingen bij het onderwijs aan land- en tuinbouw-wintercursussen van den Heer J. KOK te Veendam worden veel gebruikt, zoodat er telkens weer herdrukken van komen. Het deeltje over *Dierkunde*, dat nu in 7en druk is verschenen, geeft

op 37 bladzijden een beknopt overzicht van den lichaamsbouw en de levensverrichtingen der huisdieren en op de volgende 38 bladzijden een overzicht van de indeeling van het dierenrijk, alsmede de behandeling van eenige voor den landbouw belangrijke zoogdieren, vogels, insekten en wormen. Over de schadelijke dieren wordt niet in 't bijzonder uitgeweid, daar deze in deeltje IX („Vijanden der Landbouwgewassen”) uitvoeriger worden behandeld.

J. RITZEMA BOS.

J. KOK, „*Eenvoudig Leerboekje voor Wintercursussen deel III, Planten en Akkerbouw*”. Groningen, J. B. WOLTERS, Prijs f 0.85.

De heer J. KOK is een vruchtbaar schrijver van werkjes voor het landbouwonderwijs. Hij heeft eene „Handleiding bij het onderwijs aan land- en tuinbouwwintercursussen” in 10 deeltjes à f 0.95 per deeltje geschreven; maar beseffende dat de omvang van deze geheele Handleiding wel wat groot werd voor de leerlingen van eenen Wintercursus, bewerkte hij ook eene serie van beknoptere boekjes onder den titel: „Eenvoudig Leerboekje voor Landbouwwintercursussen”, dat compleet zal zijn in 4 deeltjes à f 0.85, getiteld: 1. Stoffen en Verschijnselen, 2. Grond en Bemesting, 3. Planten en Akkerbouw, 4. Dieren en Veehouderij. In het derde deeltje van het „Eenvoudig Leerboekje”, 't welk ik hier aankondig, worden de hoofdzaken behandeld van wat leerlingen van landbouwwintercursussen van plantkunde en plantenteelt dienen te leeren. Ten einde een denkbeeld te geven van wat er in wordt behandeld, vermeld ik den titel der verschillende hoofdstukken: 1. uitwendige bouw der planten, 2. het ontstaan van planten, 3. groepen van planten, 4. erfelijkheid, 5. inwendige bouw, 6. levensverrichtingen, 7. zaai- en pootgoed, 8. zaaïen en poten, 9. onkruiden, 10. schadelijke dieren, 11. schadelijke zwammen, 12. granen, 13. peulvruchten, 14. wortel- en knolgewassen, 15. handelsgewassen.

Achter elk hoofdstuk vindt men eenige vragen, die de leerling moet trachten op te lossen, zoo noodig, met behulp van zijn onderwijzer. Zoo vindt men bijv. achter het hoofdstuk „wortel- en knolgewassen” de volgende vragen:

1. Welke aardappelvariëteiten worden in Uwe omgeving verbouwd? Welke goede en welke minder goede eigenschappen hebben ze?

2. Eene coöperatieve aardappelmeelfabriek bereidt uit 1 H.L. aardappels gemiddeld 11 K.G. meel. Zij ontvangt voor haar meel gemiddeld f 17.00 per 100 K.G. en heeft gemiddeld 70 cent totale exploitatiekosten per H.L. Wat kan zij aan haar leveranciers gemiddeld per H.L. uitkeeren?

3. Op welke voorwaarden worden ten Uwent suikerbieten aan de fabrieken verkocht?

4. Indien andere wortel- en knolgewassen dan de bovengenoemde in Uw omgeving verbouwd worden, beschrijf dan de kultuur daarvan.

5. Welke bemesting wordt veelal toegepast?

Door dergelijke vragen en opgaven kan de landbouwonderwijzer de aandacht der leerlingen in 't bijzonder vestigen op de teelt van die landbouwgewassen, welke in de buurt, waar de leerlingen wonen, van veel belang zijn. Ik geloof dat de Heer KOK door de uitgave van zijn „Eenvoudig leerboekje voor de landbouw-wintercursussen” een nuttig werk heeft gedaan.

J. RITZEMA BOS.

„Onze Landbouw”, een Leerlesboek voor de hoogste klassen der Lagere school, het Vervolgonderwijs en het Voorbereidend Landbouwonderwijs, door J. KOK en J. EIGENHUIS. 2e deeltje, *De Plant*. Groningen, J. B. WOLTERS. Prijs f 0.85.

Dit nieuwe Leerlesboek zal bestaan uit drie deeltjes, ieder van een 80 à 100 bladzijden. In het eerste wordt behandeld de grond, in het tweede de plant; in het derde, dat nog moet verschijnen, zal worden behandeld het dier.

Het deeltje, dat ik hier aankondig („de Plant”) behandelt in een 15-tal leeslesjes de hoofdzaken der plantkunde, der algemeene plantenteelt, der teelt van landbouwgewassen, van ooftboomen, groenten en bloemen, der landbouwindustrie en der vijanden van kultuurgewassen, terwijl het laatste lesje handelt over coöperatie. Zeer groot is het aantal onderwerpen, dat op bevattelijken toon in dit leerlesboekje wordt behandeld; en het boekje is aangenaam om te lezen. Ik twijfel niet of het zal zijn weg wel vinden.

J. RITZEMA BOS.